

This is an electronic reprint of the original article. This reprint may differ from the original in pagination and typographic detail.

”Och en dag ska alla knän böjas” – ett teologi-dialogiskt montage om social orättvisa
Lindfelt, Mikael

Published in:
Finsk tidskrift

Publicerad: 01/01/2018

[Link to publication](#)

Please cite the original version:

Lindfelt, M. (2018). ”Och en dag ska alla knän böjas” – ett teologi-dialogiskt montage om social orättvisa. *Finsk tidskrift*, (6), 53–68. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2020100883108>

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Mikael Lindfelt

”Och en dag ska alla knän böjas” – ett teologi-dialogiskt montage om social orättvisa

Inledning

Vår samtid är minst sagt orolig. Det finns oerhört många fenomen som skulle förtjäna uppmärksamhet, många resonemang som kunde utvecklas och minst lika många som borde granskas kritiskt. Utrymmet är dock begränsat och jag får helt enkelt anpassa mig till att det inte är möjligt att belysa samtiden i en tematisk essä. Jag har därför valt ett tema med några möjligen oväntade materiella ingångar. Jag väljer att belysa fenomen av social orättvisa utifrån en mix av teologisk analys och idrottskulturellt skeende.

Syftet med den valda ingången är tvåfaldigt: dels vill jag vända mig till och utgå från sfärer i vårt moderna västerländska samhälle som inte riktigt förefaller tas på allvar, varken som relevansfaktorer eller seriositetsmarkörer, dels vill jag kritiskt granska denna slentrianmässiga attityd. Den idrottskulturella sfären uppfattas väl närmast som en aspekt av populärkulturen och/eller underhållningsindustrin – vilket inte sällan uppfattas liktydigt med en svordom i de akademiska finrummen.

Teologin i sin tur har långa akademiska traditioner, nästintill så att man kan hävda att de moderna universiteten har sin upprinnelse i den kristna klostertraditionen. I vår egen närmiljö är såväl Uppsala universitet (grundat 1477) som Åbo Akademi (grundat 1640) intimt knutna till den lutherska reformatoriska traditionen. När exempelvis reformationen ifrågasattes av starka katoliserande krafter under Johan III:s maktperiod (särskilt 1570–1593) spelade återupplivandet och stärkandet av Uppsala universitet en central roll. Efter Johan III:s död (1592), med en katolsk arvtagare i sonen Sigismund i givakt, står Uppsalamötets anslutning till reformationens bekännelsesdokument 1593 som en given portvakt som pekar i riktning mot att också universitetet måste lika fullt stödjas som bevakas (Klinge 1987, 25). I det privilegiebrev som hertig Carl undertecknade för Uppsala universitets del 1595 fastställs att universitetet nu

var ”en academia af vår religion”. För att bli utnämnd till professor vid detta universitet måste personen vara ”examinerad och gillad till religion och lärdom” (Frängsmyr 2001, 64). Motsvarande markörer finner vi även i Åbo Akademis tidiga historia (Lindroth 1975, 51–52; Klinge 1987, 79; Laasonen 2000, 98; Frängsmyr 2001, 65–67).

Samtidigt är det knappast en underdrift att säga att teologins akademiska status inte längre är den samma som på 1500- och 1600-talen, när teologin ansågs vara ”regina scientiam”. Numera är teologin detroniserad och får finna sig i att vara i utkanten av humaniorasektorn. Teologin tvingas, liksom andra humanistiska ämnen, ständigt göra sig gällande i ett givet nationellt nyttighets- och relevansparadigm, innovationsparadigmet – med varierande framgång.

Att det finns mer att hämta från dessa två ”under-dog”-sammenhang hoppas jag ska stå klart i slutet av min essä. Jag kommer att göra en explorativ, gränsöverskridande montagestudie som aktualiserar ett idrottskulturellt skeende som kan sägas vara ”pågående presens”. Jag blandar fack-teologiska resonemang med småpoetiska expressioner och söker efter bärande tematiska element. Den strukturerande metoden är komparativ snapshot-analys med inslag av teoretiskt flanörskap.

Religiöst montage

Snapshot 1:

Jag är tonåring, antagligen i samma ålder som min son är nu – kring 15 år. Morgonen är en kamp om att få tankarna och känslorna riktade mot dagen. Där hemma är allt som vanligt, morgonmål tillreds och äts, oftast under tystnad. Radion står på, Radio Vega, förstås. I vår familj vill föräldrarna lyssna till den dagliga morgonandakten, prick klockan 07.25. Ofta en psalm, varvad med fromt religiöst prat och en psalm igen. Psalmerna långt ifrån moderna, ofta med ett tempo i den långsammare ändan av spektret och sjungen med allvarsamma stämmor. I mitten av 1980-talet.

Jag har en ambivalent inställning till psalmer, antagligen förknippad med hur svårt det var att förena det högtravande och stela med de känslor som myllrade i tonårskroppen. Med åren har jag lärt mig att uppskatta psalmer något mera, men fortfarande tvingas mitt känsloregister in på den negativa sidan när psalmer spelas i radion eller tv:n. Jag vill på inget sätt hävda något rationellt i min reaktion. Snarare är det känslomässiga det givna, men vilka känslor som orgelns brus och hur psalmer sjungs/sjöngs är mer intressant. För mig är associationen mellan psalmernas värld och min känslovärld knuten till mitt eget uppvaknade intresse för den kristna tron under tonåren. I de sammanhang jag bjöds in till var gränsdragningen mellan andligt och världsligt relativt skarp, och det som erbjöds i de andliga sammanhangen var ganska nödtorftigt för en ung kille som älskade att lyssna på melodisk 80-tals västkustrock: Toto, Journey, Foreigner, Asia bara för att nämna några. Med åren blev det bättre, må det sedan tillskrivas tilltagande sekularisering i de kretsarna eller inte.

Den världen var givetvis inte så renons på nyanser som den nu framstår i min enkla skiss, men jag behöver förenkla den för att lyckas peka ut bakgrunden till min emotionella belägenhet. Det fanns också undantag, och därför sätter jag nu fokus på det undantaget. En psalm stack nämligen ut ur mängden, en psalm som berörde. Inte för att den var ”modern” på något särskilt sätt utan för att formspråket var lite annorlunda. Ja, för att vara en psalm är den faktiskt ganska modern. Den tonsattes 1975. Att den psalmen sjöngs med ett stigande crescendo fångade mig. Det var därför inte texten som tog tag i mig utan tonsättningen, fantastiskt formad av den svenska författaren, trubaduren och kompositören Börge Ring. Psalmerna ”För att du inte tog det gudomliga” är nr 87 i vår finlandssvenska psalmbok.

<p>1. För att du inte
tog det gudomliga
dig till krona,
för att du valde
smälek och fattigdom
vet vi vem Gud är.</p> <p>2. För att du lydde
fram till det yttersta -</p> | <p>döden på korset,
vet vi vad seger,
vet vi vad väldighet,
vet vi vad Gud är.</p> <p>3. För att du nedsteg
hit till de plågade,
hit till de dömda,
vet vi att ingen</p> |
|--|--|

ensamhet finnes mer,
vet vi var Gud är.

4. Därför skall alla
sargade, döende,
alla de dömda,
säga med alla
heliga, saliga:
Jesus är Herre.

5. Därför skall alla
världar och varelser,
allt som har varit,
är och skall komma,
en dag bekänna det:
Jesus är Herre.

Texten är en kristen klassiker. I vår psalmbok är den placerad till fastetiden, det vil säga till förberedelserna för en av den världsvida kyrkans största högtider, påsken. Texten är skriven av den svenska teologen Olov Hartman. Den är poetisk, fylld med den kristna dogmatikens rotmetaforer och byggd på kenosis-teologins grundmönster. Detta grundmönster uttrycker hur ödmjukhet och beredskap för meningsfullt lidande är en grundattityd hos Kristus som synliggör medkännande med människor som är utstötta och marginaliserade (Sobrinio 1987, 141–142). Den attityden är samtidigt förbunden med ett hopp om upprättelse: kenosis är i grund och botten byggd på högkristologisk tematik som börjar med en nedgång som övergår i uppgång (Sigurdson 2009, 177), den fördolda gudens form i den ödmjuka tjänande gudens gestalt, utmynnande i en eskatologi med både hopp och fullbordad rättvisa. Till skillnad från en gängse inkarnationsteologisk inramning som främst betonar den kristna Gudens människoblivande och erkännande av det mänskliga livets villkor för all gudskunskap (Kärkkäinen 2013, 88), är kenosis-tematiken definitivt mera dialektisk i sitt samtida tema av självutgivelse och offer å ena sidan och triumfalisk vision å andra sidan. Kenosis framstår som inkarnation som tematiskt förenas med soteriologin och eskatologin (Kärkkäinen 2013, 164–167).

Alfa och Omega vävs samman i kosmisk balans. Kristus står för Ernst Blochs hopp-filosofi och Immanuel Kants framtida rättvisans rike – samtidigt. Helt i samma tonläge med hur professorskollegan och numera ledamoten i Svenska Akademien, Jayne Svenungsson, beskriver huvudfåran i den gammaltestamentliga profettrationen. Det eskatologiska är ett här och nu, ett motiverande fokus för hur vi ska skapa social rättvisa, en balansakt mellan minne och hopp (Svenungsson 2014, 20, 24–25, 27–33). Framtiden är inte något oundvikligt utan

alltid något som skapas av de möjligheter som finns förhanden. På den tanken bygger den profetiska traditionen, menar hon, och fortsätter: ”Det är i detta ljus man ska förstå profeternas upptagenhet med framtiden: inte som ett förutsäggande av en redan bestämd framtid, utan som en maning till folket att välja Guds väg i nuet och därmed bidra till att frambringa en annorlunda framtid” (Svenungsson 2014, 31).

Om det eskatologiska motivet blir en motiverande faktor för kampen för ett rättvist samhälle i nuet, innefattar kenosis-tanken andra etiska perspektiv som inte är helt oproblematiska. Om kenosis-tanken uppmuntrar till självutgivande omsorg för medmänniskan, är det mer än klart hur man förväntar sig att en kristen människa bör förhålla sig till sina medmänniskor. Det underliggande imperativet skapar ideal. Om denna tanke därtill inramas av en atomistisk människosyn som samspelar med ett maktperspektiv, riskerar kenosis-tanken att bli ett effektivt redskap för att utnyttja människor som redan inkapslats i en tradition av vårdande och omsorg. Kenosis-tanken riskerar med andra ord att bli ett ideal som främst föreställs gälla kvinnor, vilket bland andra Anna Mercedes framhåller i sin feministiska analys av kenosis-tanken (Mercedes 2011, 3). Därför måste maktperspektivet aktualiseras i alla de fall där kenosis-tanken görs imperativt.

Om kenosis-tanken däremot bryts ur ett sådant atomistiskt perspektiv för att i stället grundläggas i en mera relationell-etisk ontologi, där sårbarhet och relationellt beroende är givna utgångspunkter för det mänskliga, får också självutgivandet – som Joseph Sverker framhåller i sin analys – en helt annan etisk karaktär (Sverker 2017, 203–225).

Låter man kenosis-tanken primärt vara kännetecknande för en soteriologisk grundstämning, väl förenlig med Sverkers betoning av det relationella perspektivet, är vi tillbaka i den position som Olov Hartmann hade i tankarna när texten växte fram. Hans text är inspirerad av den nytestamentliga kenosis-hymnen som vi finner i Filipperbrevet kap. 2:6–11. Den anses vara den äldsta bevarade hymnen i kristen tradition. Bekännelsen att Jesus är Herre är den tidiga kyrkans mest grundläggande bekännelse, gränsen för den kristna tron, själva Kriteriet.

Olov Hartman är mestadels trogen originaltexten, men på ett ställe låter han det i traditionen formade bli ordlös bakgrund. Psalmens crescendo, i originaltexten, fångar in människans föreställda reaktion inför Kenosis-hymnens majestätiska fullbordan och är inbyggd i en soteriologisk läsning av hymnen. Orden tar tag i människans respons på Guds handlande som en lovsång: ”för att alla knän skall böjas/.../ i himlen, på jorden och under jorden”. Samma grundmetafor om hur knän ska böjas hittar vi också i Romarbrevet kap. 14:11, och där med ännu tydligare koppling mellan eskatologisk vision och social rättvisa – ett tema som under de senaste åren också vuxit fram inom den lutherska traditionens teologiska etik (Grenholm 2014, 251–286).

Idrottskulturellt montage

Snapshot 2:

Charlottesville, Virginia, ungefär två timmars körväg sydväst om Vitahuset, Washington D.C. Den 12 augusti 2017 blir den lilla staden föremål för västvärldens uppmärksamhet. Bakgrunden är stadens beslut att flytta statyn av Robert E. Lee, den berömda sydstatsgeneralen och slavägaren. Statyn har kommit att symbolisera rasism och kränkande diskriminering. Beslutet gjorde staden snabbt till en vallfartsort för högerextremistiska organisationer, och den dagen, den 12 augusti, drabbar högerextremisterna samman med antirasistiska motdemonstranter. En kvinna dog, många skadades svårt.

Redan samma dag gör president Donald Trump sitt första uttalande där han fördömer våld på båda sidorna, med en lika förutsägbar stormvåg av kritik. Två dagar senare tar presidenten avstånd från

den högerextremistiska våldsideologin för att igen, dagen därpå, den 15 augusti, hamna i blåsväder för att hans uttalanden än en gång hade svängt till ett vagt försvar av de människor som ville ha kvar statyn av Robert E. Lee.

Den allmänna kritiken är hur intressant som helst, men jag väljer att följa upp ett speciellt spår, ett spår som har en lite längre historisk bakgrund men som med avledning av händelserna i Charlottesville och Trumps uttalanden fick ny luft under vingarna.

Huvudpersonen i det spår jag följer heter Colin Kaepernick, ett afro-amerikanskt NFL-proffs, kvartsback i San Francisco 49:ers. Hans ögon hade öppnats för den ständigt ökande polisbrutaliteten mot mörkhyade människor som ett uttryck för fortsatt öppen rasism i det amerikanska samhället. Han söker sig till de rötter han har i sin närmiljö, och blir inspirerad av den så kallade *Black Lives Matter*-rörelsen. Den har i sin tur bakgrund i både *Black Power*-rörelsen på 1960-och -70-talen och i vidare mening i civilrättsrörelsen, främst personifierad i Martin Luther King.

Den 26 augusti 2016 – ganska exakt ett år före händelserna i Charlottesville – ger Kaepernick en så kallad post-game intervju. Han säger:

I am not going to stand up to show pride in a flag for a country that oppresses black people and people of color. To me, this is bigger than football and it would be selfish on my part to look the other way. There are bodies in the street and people getting paid leave and getting away with murder: I'm not going to stop until I feel like that [the American flag] represents what it's supposed to represent. (Wyche 2016)

Efter intervjun gör Kaepernick två saker. För det första inleder han en välgörenhetskampanj där han lovar donera 100 000 dollar i 10 månaders tid till organisationer som arbetar mot rasism och diskriminering (Biderman 2016). I september 2017 blir han vald till NFL:s Week One MVP (most valuable player) för sitt välgörenhetsarbete. För det andra inleder han en ordlös handlingsprotest. Kaepernicks tysta protest går ut på att knäböja när USA:s nationalhymn sjungs vid inledningen till NFL-matcherna. Enligt hans egen utsago var tanken med knäböjandet närmast att hitta en värdig form

för att protestera. Tillsammans med lagkompisen Eric Reid förklarar de sin aktion med att säga ”We chose to kneel because it’s a respectful gesture. I remember thinking our posture was like a flag flown at half-mast to mark a tragedy” (Reid 2017). När första spelomgången inleddes hade 11 andra spelare antagit den tysta protesttraditionen. Flera spelare anslöt till ”taking a knee”-protesten efter att Trump blev vald till president den 13 november 2016. I Augusti 2017 blir Cleveland Browns spelare Seth Devalve den första vita spelaren som går med i den växande protestaktionen (Joseph 2018).

Händelserna i Charlottesville inföll i anslutning till den tredje spelomgången i 2017–18 års NFL-serie, och efter Trumps uttalanden kunde man räkna med över 200 spelare som deltog i ”taking a knee”-aktionen under nationalhymnen. Den mest synliga protesten inföll inför matchen mellan Baltimore Ravens och Jacksonville Jaguars som spelades som ett gästspel på nationalarenan Wembley i London. Den 24 september 2017 – inför 80 000 åskådare – knäböjer 27 spelare under nationalhymnen The Star Spangled Banner för att sedan stående åhöra God Save the Queen (Sweeney 2017). Den som är förtrogen med hur The Star Spangled Banner varje år inleder Super Bowl (NFL-finalen), med stridsplan som flyger över arenan till de sista långa tonerna och den nationalism som bakas in i den scenen, förstår också vidden av det subversiva sprängstoff som laddas upp. President Trump uppmanar samma dag NFL-lagens ägare att avskeda alla spelare som deltar i denna protestaktion (*USA Today* 25.9.2017).

Från Colin Kaepernick's tysta protest har ”taking a knee”-protesten spritt sig till andra idrotter i USA: fotboll, korgboll, baseball och ishockey med många röster som för ovanlighetens skull bejaktar rätten för idrottare att ta ställning i politiska frågor. Inom europeisk fotboll har åtminstone en synlig solidaritetshandling utförts. Inför den tyska Bundesligamatchen mellan Hertha Berlin och Schalke 04 ställde sig hela hemmalaget på knä vid matchstarten den 14 oktober 2017 (Rapaport 2017).

Protesterna har också spridit sig till politiska kretsar och underhållningsindustrin. De mest kända är måhända president Barack Obama som försvarar Kaepernicks rätt att uttrycka sin oro för utvecklingen i samhället och Stevie Wonder som tillsammans med sin son knäböjer under sin spelning den 23 september på *Global Citizen Festival* (en festival som motverkar extrem fattigdom) i Central Park, Manhattan, New York med orden ”Tonight, I’m taking a knee for America”. Också en stor sponsor för hela NFL, Nike, har tagit ställning för idrottarnas rätt att tala politiskt. I ett enkelt men slagkraftigt

utlåtande fastslår Nike som det första stora företaget att ”Nike supports athletes and their right to freedom of expression on issues that are of great importance to our society” (Roberts 2017). Detta sker redan dagen efter de stora slagordens dag, den 25 september 2017.

Givetvis är detta fenomen både komplext och nyansrikt – med trådar i ett otal riktningar. Och en soppa. När president Trump ger sina råd till hur NFL-ägarna bör agera, och fastslår ”Get that son of a bitch off the field right now, out, he's fired. He's fired!” (Graham 2017) och förklarar att detta inte har något att göra med rasism är soppan nästan klar. Helt färdig blir den när vicepresident Mike Pence antror scenen den 8 oktober 2017 i matchen mellan Indianapolis Colts och San Francisco 49:ers för att kort efter matchinledningen avlägsna sig från arenan med orden: ”because President Trump and I will not dignify any event that disrespects our soldiers, our Flag, or our National Anthem” (Tatum 2017) – ja, då är soppan helt klar.

Men den sjuder fortfarande, soppan. Förhandlingar har pågått i kulisserna efter de hektiska veckorna i slutet av september och början av oktober 2017. Ett resultat av dessa förhandlingar är att NFL-klubbarnas ägare har gett ett gemensamt policy-utlåtande (två ägare avstod från röstning), där de uttrycker ett slags kompromiss. De lovar att tillsammans med spelarna jobba för ökad social rättvisa på lokalt plan. Utlåtandet inleds med följande formuleringar:

The policy adopted today was approved in concert with the NFL's ongoing commitment to local communities and our country --- one that is extraordinary in its scope, resources, and alignment with our players. We are dedicated to continuing our collaboration with players to advance the goals of justice and fairness in all corners of our society.

The efforts by many of our players sparked awareness and action around issues of social justice that must be addressed. The platform that we have created together is certainly unique in professional sports and quite likely in American business. We are honored to work with our players to drive progress.

It was unfortunate that on-field protests created a false perception among many that thousands of NFL players were unpatriotic. This is not and was never the case. ("Roger Goodell's statement on national anthem policy" 23.5.2018)

Samtidigt stipuleras att spelarna avstår från "taking a knee"-protesten. Ingen ska tvingas stå under nationalhymnen, men alla på arenan förväntas göra det. Vill man inte stå under hymnen kan man, enligt policy-utlåtandet, bli kvar i omklädningsrummet under hymnen.

Följetången lär fortsätta så länge som president Trump markerar sin närvaro. NFL-spelarnas takorganisation, NFLPA, har tagit ställning till det nya policy-utlåtandet. NFLPA hävdar att överenskommelsen tillkommit utan deras medverkan och att den strider mot "the principles, values and patriotism of our League" (NFLPA Statement on New Anthem Policy, 2018). New York Jets ägare Christopher Johnson lovar för sin del att betala de böter som protesterande spelare utsätts för från NFL:s sida samtidigt som vicepresident Mike Pence i ett twitter meddelande menar att NFL-ägarnas beslut är en seger för presidenten, fansen och USA (Reyes 2018; Twitter, Mike Pence). "To be continued", som det så elegant heter.

Det är helt klart att man reser sig för att visa respekt. Man reser sig för att hylla någon, och i idrottssammanhang är praxisen kring så kallade "stående ovationer" en kombination av respekt och hyllning. Precis som vi i våra akademiska sammanhang gör när vi bevittnar akademisk procession och på samma sätt som medlemmarna i en församling reser sig inför en kyrklig procession eller för att lovsjunga den allsmäktiga guden. För att förstå kraften i "taking a knee"-handlingen måste vi föreställa oss att någon i stället skulle ha knäböjt i samband med en akademisk procession i protest mot Undervisnings- och kulturministeriets nedskärningar för utbildning eller att någon, när Vårt Land ljuder under självständighetsdagen, skulle knäböja för hur orättfärdigt våra myndigheter behandlar asylsökande flyktingar.

Teologiskt montage

För den skolade teologiska blicken är dessa två snapshots inte särskilt olikartade, snarare tvärtom. För vi samman dessa två snapshots får vi några intressanta tanke- och handlingsfigurationer som samtidigt binder samman och gör skillnader mellan:

- Religion som föreställningar och praxis – teologi
- Politik – nationalism
- Idrott – underhållning

I ett historiskt perspektiv ser vi en lång utveckling där den triad som hölls samman till exempel i det romerska riket under den tidiga kyrkans tid (religion – politik – idrott) senare fallit sönder i olika sfärer. Hur ofta hör man inte ogenomtänkta uttalanden om att religion inte ska sammanblandas med politik, eller politik inte ska sammanblandas med idrott, eller idrott inte ska sammanblandas med religion. Denna renodlingsideologi med starka rötter i 1600-talets samhällsfilosofi har givetvis sina förtjänster, men är också ett effektivt maktmedel för att tysta ner och särskilja religiösa, estetiska, moraliska och ideologiska röster som ovidkommande för politik, ekonomi och makt (Kurtén 2014, 9–11; Portin 2016, 1–11). Inom ekonomins sfär har särskilt Amartya Sen otaliga gånger framhållit hur ohållbart det är att den ekonomiska sfären alltför lättvindigt föreställs friställd från etiska aspekter (Sen 1987, 2009). De senaste årens utveckling inom den systematiska teologin har tydligt fokuserat på att bearbeta en sådan särskrivningslogik inom den politiska teologins sfär, men på olika sätt. Skiljelinjen har ofta formulerats i distinktionen mellan ”politisk teologi” eller ”teologisk politik” – en distinktion som ger olika betydelse åt kyrkans politiska roll som aktör (Svenungsson 2014, 30).

I en sådan särskrivningsstrategi kommer en eskatologisk Kristushymn inte att vara intressant utan närmast ett ytterst marginellt fenomen. Eskatologin i sig kommer att missförstås som varandes önsketänkande futurologi i stället för att framstå som visionär samhällskritik med motiverande handlingspotential. I en sådan särskrivningsstrategi kommer idrottares politiska ställningstagande inte att rubba den givna nationalism som hen föreställs hylla under rubriken ”underhållning”.

Särskrivningen av religion och politik är ett nyckelaxiom i framväxten av både den politiska ordning som utgår från nationalstater och den politisk-ekonomisk-ideologiska struktur vi kallar för det liberala och nyliberala samhället. Särskrivningen av idrott och politik är ett nyckelaxiom i alla försök att

osynliggöra politisk-ideologiska, ekonomiska och underhållningsrelaterade perspektiv till förmån för mera accepterade pedagogisk-moralfostrande perspektiv. I den andra snapshoten är det mer än tydligt hur banden mellan både idrott och politik rent generellt binds samman och hur elitidrott i synnerhet är knuten till ett nationalstatligt projekt. Att internationell organiserad elitidrott från första början är en medveten strävan att hylla nationalismen som nyckel för en global värld finns inskrivet redan i den olympiska rörelsens ideologiska fält av rörelsens så kallade upphovsman, baron Pierre de Coubertin. För honom var idrotten ett medel för allt från uppväckandet av klassiska antika skönhets- och harmoniideal till stärkandet av en framväxande nationalism, modern ungdoms- och manlighetskult, en demokratisk fredsrörelse med sekulär-religiösa visioner om en ny stark, vital, livskraftig och enad mänsklighet. Den vägen går via upphöjandet av den nationella flaggan till symbol för den nya världsordningen:

To achieve these goals in our secular age, only one religion was open to us. The national flag, the symbol of modern patriotism being raised on the pole of victory to honor the winning athlete – that was what would keep the faith alive at the newly rekindled hearth (De Coubertin 2000 [1929], 573).

Sär-skrivningen mellan idrott och religion är ett nyckelaxiom i alla försök att göra idrott till en ideologisk amöba och därmed osynliggöra den symbolvärld med djupt religiöst färgade nyanser som bakas in i hyllningar, narrativ och helgonlegender, ett axiom som också är invävt i den olympiska rörelsens ideologi. Officiellt är den olympiska rörelsens ideologi, dess ”olympism” fortfarande knuten till ett värdefostrande perspektiv (Olympic Charter: Fundamental Principles of Olympism, § 1–2).

Särskrivningar må ha sina poänger, men riskerar alltid att dölja underliggande strukturer. Den idrott vi känner till är alltid inbäddad i kulturella förståelser. Idrott är alltid tolkad, förkroppsligad och sociokulturellt använd. Alla som fördjupar sig i idrottens rikt kulturella värld vet hur starka emotionella och symboliska värden vävs in i den enkla regelbaserade verksamhet som förvandlar tid och rum till en arena för drömmar, lojaliteter, hopp, kärlek och lidelse, men som också öppnar upp för maktkritik och krav på social rättvisa – givet att man förstår det språk som talas och den kultur som gestaltas.

Det är därför som idrott haft och fortfarande har politisk, ideologisk, nationell, och i allt högre grad kommersiell och turismbefrämjande betydelse (Book & Carlsson 2008). Idrottskulturen i både dess elit och bredd brukas och utnyttjas i alla möjliga slags syften – och idrottskulturen är i en viss mening också öppen för att själv utnyttja dess brukspotential (Lindfelt 2012). Det är därför president Trump är så rasande. Kampen mellan att hedrande stå eller knäböjande markera ett motstånd under det att The Star Spangled Banner ljuder i förgrunden är en kamp om tolkningsföreträde för hur idrott nyttogörs och förkroppsligas socialt. När kvartsbacken Colin Kaepernick böjer knä gör han en annan tolkning än president Trump. Utan ord säger han: ”I have a dream”.

Kontrasten mellan att knäböja under The Star Spangled Banner och resa sig för God save the Queen är inte skillnaden mellan snapshot 1 och 2. Likheterna är betydligt större, eftersom båda bilderna artikulerar hur knäböjandet härbärgerar en vision om social rättvisa. Tolkad genom den centrala ådra som den judisk-kristna profetiska traditionen framhåller är båda dessa snapshots barn av samma anda, eller åtminstone kusiner. Snapshot 1 artikulerar eskatologins relevans för vår samtid i en religiös språkdräkt på ett sätt där både rum, plats, språk och tidslighet genomsyras av kristen vision. Snapshot 2 artikulerar eskatologins relevans utifrån en upplevd känsla av orättvisa utan att explicita religiösa konnotationer iscensätts, utan att teologisk läsförståelse byggs in i narrativet. Likafullt tar båda bilderna oss på en likartad upptäcktsfärd där grundläggande erfarenheter av att vara människa aktualiseras. Den teologi jag knyter an till är i grunden öppen för att tala om Gud och Guds verkande i hela världen.

<Nedanstående text i mindre font>

Essän utgår ifrån Mikael Lindfelts tal vid professorsinstallationen i systematisk teologi vid Åbo Akademi den 10 november 2017.

Litteratur

Book, Karin & Carlsson, Bo, red. (2008): *Idrott och city-marketing. Malmö Studies in Sports Sciences*, Malmö: Idrotforum.org

- De Coubertin, Pierre (2000 [1929]): *Olympism. Selected Writings*, red. Norbert Müller. Lausanne: International Olympic Committee
- Frängsmyr, Tore (2001): *Svensk idéhistoria. Bildning och vetenskap under tusen år. Del 1: 1000–1809*, Stockholm: Natur och kultur
- Grenholm, Carl-Henric (2014): *Tro, moral och uddlös politik. Om luthersk etik*, Stockholm: Verbum
- Klinge, Matti (1987): *Helsingin yliopisto 1640 – 1990. Osa 1: Kuninkaallinen Turun akatemia 1640 – 1808*, Helsinki: Otava
- Kurtén, Tage (2014): *På väg mot det postsekulära. Tankar under 15 år*, Uppsala: Acta Universitatis Upsaliensis
- Kärkkäinen, Veli-Matti (2013): *Christ and reconciliation. A Constructive Christian Theology for the Pluralistic World. Volume 1*, Grand Rapids & Cambridge: William B Eerdmans Publishing Company
- Laasonen, Pentti (2000): *Finlands kyrkohistoria 2: åren 1593–1808*, Skellefteå: Artos
- Lindfelt, Mikael (2012): ”’Utan naiv lekfullhet kan idrott inte vara till nytta’ – om idrotts(tro)värdighet mellan nytta och nöje”, i *År idrott nyttigt? En antologi om idrott och samhällsnytta*, red. Johan Hvenmark. Stockholm: Sisu idrottsböcker, s. 30-62.
- Lindroth, Sten (1975): *Svensk lärdomshistoria. Stormaktstiden*, Stockholm: P.A. Norstedt & söner
- Mercedes, Anna (2013): *Feminism and Christ’s Self-Giving*, London: T&T Clark
- Portin, Fredrik (2016): *Med hopp om en okänd framtid. Förutsättningar för en inklusiv offentlighet utifrån Bruno Latours och Alasdair MacIntyres tänkande*, avhandling, Åbo: Åbo Akademis förlag
- Sen, Amartya (1987): *On Ethics and Economics*, New York: Basil Blackwell
- Sen, Amartya (2009): *The Idea of Justice*. Cambridge: Harvard University Press
- Sigurdson, Ola (2009): ”Kristologi”, *Systematisk teologi. En introduktion*, red. Mattias Martinson, Ola Sigurdson & Jayne Svenungsson. Stockholm: Verbum, s. 167–187
- Sobrino, Jon (1987): *Jesus in Latin America*, Maryknoll: Orbis
- Svenungsson, Jayne (2014): *Den gudomliga historien. Profetism, messianism & andens utveckling*, Riga: Glänta

Sverker, Joseph (2017): *Constructivism, Essentialism, and the Between: Human Being and Vulnerability in Judith Butler, Steven Pinker and Colin Gunton*, avhandling, Uppsala: Uppsala University Press

Internet källor

Biderman, Chris (2016): *USA Today* 20 september

<https://ninerswire.usatoday.com/2016/09/20/colin-kaepernick-to-donate-100k-a-month-for-10-months/> [hämtad 11.10.2017]

Graham, Bryan Armen (2017): *The Guardian* 23 september

<https://www.theguardian.com/sport/2017/sep/22/donald-trump-nfl-national-anthem-protests> [hämtad 30.10.2017]

Joseph, Andrew (2017): *USA Today* 21 augusti.

<https://eu.usatoday.com/story/sports/ftw/2017/08/21/michael-bennett-said-a-white-player-needed-to-kneel-during-the-anthem-seth-devalve-listened/104839224/> [hämtad 30.10.2017]

National Football League (2018): *NFL.com* 23 maj.

<http://www.nfl.com/news/story/0ap3000000933962/article/roger-goodells-statement-on-national-anthem-policy> [hämtad 13.6.2018]

NFLPA Statement on New Anthem Policy, NFLPA websida 23.5.2018.

<https://www.nflpa.com/news/statement-on-new-anthem-policy> [hämtad 13.6.2018]

Olympic Charter: Fundamental Principles of Olympism, § 1-2.

https://stillmed.olympic.org/Documents/olympic_charter_en.pdf [hämtad 13.6.2018]

Pence, Mike, (2018): *Twitter.com* 23 maj. <https://twitter.com/vp/status/999411045730013184>

[hämtad 14.6.2018]

Rapaport, Daniel (2017): *Sports Illustrated* 14 oktober.

<https://www.si.com/soccer/2017/10/14/hertha-berlin-kneel-german-national-anthem-protest> [hämtad 30.10.2017]

Roberts, Daniel (2017): *Yahoo! Finance* 25 september. <https://finance.yahoo.com/news/nike-becomes-first-nfl-sponsor-take-side-trump-vs-nfl-193639102.html> [hämtad 1.11.2017]

Reid, Eric (2017): *New York Times* 25 september.

<https://www.nytimes.com/2017/09/25/opinion/colin-kaepernick-football-protests.html> [hämtad 1.11.2017]

Reyes, Lorenzo (2018): *USA Today* 24 maj.

<https://eu.usatoday.com/story/sports/nfl/jets/2018/05/23/nfl-national-anthem-policy-jets-christopher-johnson-protest/638008002/> [hämtad 14.6.2018]

Sweeney, Don (2017): *USA Today* 24 september.

<https://eu.usatoday.com/story/sports/nfl/2017/09/24/donald-trump-nfl-player-protests-national-anthem-week-3-response/697609001/> [hämtad 30.10.2017]

Tatum, Sophie (2017): *CNN* 9 oktober. <https://edition.cnn.com/2017/10/09/politics/donald-trump-mike-pence-nfl/index.html> [hämtad 30.10.2017]

USA Today Sports (2017): *USA Today* 25 september.

<https://eu.usatoday.com/story/sports/nfl/2017/09/24/donald-trump-nfl-player-protests-national-anthem-week-3-response/697609001/> [hämtad 31.10.2017]

Wyche, Steve (2016): NFL-websida 28 augusti.

<http://www.nfl.com/news/story/0ap3000000691077/article/colin-kaepernick-explains-protest-of-national-anthem> [hämtad 30.10.2017]